

Stanka Rađenović

Karneval u Amnionu

2020.

<i>Izdavač</i>	JU Narodna Biblioteka Budve, Žrtava fašizma 56, Budva
<i>Za izdavača</i>	Mila Baljević
<i>Glavni i odgovorni urednik</i>	Mila Baljević
<i>Urednik izdanja i lektura</i>	Natalija Đaletić
<i>Rješenje korica</i>	Milutin Darić Daka
<i>Priprema za štampu</i>	Aleksandar Petrović
<i>Štampa</i>	Obodsko slovo, Podgorica
<i>Tiraž</i>	300 primjeraka

Sadržaj

Svako sažimanje je uštedeni stih	9
Pjesmovanja Stanke Radenović ili <i>O Čujnosti</i>	13
NEČUJ-PRAZNINOM	17
SA STRANPUTICE	19
ĆORAVE RIJEČI	20
ISCJELJENJE	21
OD TEBE BOLNA	22
ŽEĐ	23
SAMOĆE	24
NESTAJU BOJE	25
SJENKE	26
PRELUDIJUM NESTAJANJA	27
JUTRA	28
NEČUJ-PRAZNINA	29
BIJEG	30
KA HORIZONTU	31
SUNCOKRET U OBLACIMA	32
PUTUJEM	33
NADRIJEČ	34
ODBJEGLI DODIRI	35
DORUČAK	37
DEMAGOG	38
SVAKODNEVNO PITANJE	39
NEDOSTAJANJE	40

NA TRAČNICAMA	41
VEČERNJA PJESMA	42
IGRA	43
GLAD	44
NAJGORA PJESMA	45
ODBJEGLI DODIRI	47
SITNICE, POLOMLJENE	48
I LJUBAV TREBA IZNOVA STVORITI	49
ARITMETIKA PONOĆI	50
EURIDIKA	51
OKTOBAR	52
SVJETIONIK	53
PODSJEĆANJE NA TEBE	54
DRAG, NEKO	55
NISI LI TI	56

FRONTALNIM MISLIMA

(S)POJENO NEBO	59
DJETINJE	61
FAMOZNA BUBA PRIPOVJEDAČA	62
FRONTALNIM MISLIMA	
(S)POJENO NEBO	64
MRAČNA STRANA DUGE	65
NA DVIJE STRANE SVIJET	67
NAJBLIŽE DALJINE	68
NE, LJUBAV!	69
POEZIJA OK(L)OPA	70
PROČIŠĆENJE	72
PUT	73
ČIN ZA SKLAD	75
PJENA SAM	76
PADAJU REČENICE	77
SLIKE PRED BUĐENJE	79
TI	80
JA – MUŠKO!	82

ZIME	83
BIĆE TO MOJ KRAJ NEOBIČNOG	84

ŠTA U SREĆI NOSIŠ ILI ČIŠĆENJE

DIDASKALIJA	87
KADA TE, IZVJESNO, BUDEM ZNALA	89
BESTRAGA!	92
BEZ KRILA	93
HRAST	94
KAD-IKAD ZNANJA	95
NOVEMBROM, NJOJ!	97
O URAMA POTONJIM, NIKADA ZADNJIM	99
PERPETUA I FELIĆITA	101
PODRAŽAVANJE	102
REČENICE (NE)PRAVEDNICE	103
(NE)DARNA RIJEKA	105
BAJALICA	106
SKLEROZA 1	108
SKLEROZA 2	110
TOČKOVI NEMETALA	112
TREN 1	114
TREN 2	115
TREN 3	117
TREN 4	118
ZENIT	119
DANIMA SPAVAČIMA	120
OPORUKE	122
Pesničke strategije	
Stanke Radenović	125
STANKA Radenović	131

Roditeljima

SVAKO SAŽIMANJE JE UŠTEĐENI STIH

Na jednom mestu u knjizi pesama Stanke Rađenović možemo da čitamo sledeća dva stiha:

*jer svako sažimanje je
uštedeni stih.*

U ova dva stiha i u jedva nešto više reči Stanka Rađenović je sažela sumu svoje poetike, ali je predstavila i dominantni postupak u oblikovanju pesama u ovoj knjizi.

Najpre nekoliko reči o postupku.

Stanka Rađenović govori jezgrovito i sažeto do krajnjih granica izgovora. U njenim stihovima nema mnogo reči, a po pravilu nema ni suvišnih reči. Nekada su oni istinski primer jezičke askeze, ali čak i u dužim pesmama pratimo jezičku svedenost u kojoj se mnogo podrazumeva, još više sluti, a govori se probrano i u onoj meri koja postojano oblikuje i čuva značenje pesme.

Otuda ovi stihovi računaju na učešće čitaoca. On treba da se saživi sa ovim jezičkim minimalizmom,

kako bi kroz stišanost i istančanost izabranog pesničkog postupka došao do značenja koja su zanimljiva, podsticajna i važna. I bez izuzetka govora o svetu i o vremenu u kome taj čitalac živi.

Jezički minimalizam u pesmama Stanke Rađenović hotimično nas podseća na sasvim drugačiji retorički postupak koji je ovladao savremenim svetom. Taj svet govori mnogo i glasno, bez plana i zadržke, bez promišljenosti i bez dubine. To više nije ni govor, to je puko brbljanje kojim svet odlaže svaku ozbiljniju misao i svaki trag sumnje. Kada puka i prazna retorika postane zamena za odgovorno i zrelo mišljenje, onda u svetu nastaju razne štete i kvarovi, a najpre se ukaže duboko odsustvo smisla.

O tome nam, pre i posle svega, govore pesme Stanke Rađenović. Svedeni glas njenih pesama ide od jedne do druge traume savremenog sveta. Pesnikinja pokušava da oživi, racionalizuje i izrazi te traume. Tako nastaje većina ovih pesama u kojima se govori o samoći i nemoći, o nemoći i udaljenosti, o otuđenju i praznini, o smislu koji je odsutan i nedostupan, o stvarima koje su samo forma, nika-ko istinski izraz osmišljenog prisustva.

Pesme Stanke Rađenović polaze iz naglašeno individualizovane perspektive. Najpre se istražuje unutrašnji svet lirskog subjekta nastao u doticaju spoljnih faktora egzistencije i vlastitih emotivnih odjeka i sazajnih uvida. Usamljen u mnoštvu ne-

autentičnih svetskih izdanja, čeznući za tišinom u kojoj se može misliti i razgovarati usred brbljivih okolnosti moderne svakodnevice, ostavljen u otuđenim prilikama savremenosti, lirski subjekt melanholično, ali zato ništa manje usredsređeno svodi račune sa svetom s kojim se razilazi, ali u kome mora da osmisli vlastitu egzistenciju.

Potom se iz tako izdvojene perspektive započinje dijalog koji vrlo često ostaje bez odgovora. Moguće odgovore daće možda svaki zainteresovani čitalac ovih stihova u kojima je *ti* relacija neobično važna. Ovi stihovi imaju i emotivnu i intelektualnu potrebu za drugim, jer se samo tako ispunjava sami smisao govora i nazire mogućnost da se pustošne okolnosti egzistencije nadomeste oblikovanjem instinske dijaloške situacije, obnovom autentičnosti stvari i događaja, prodornim razumevanjem postojećih okolnosti, vrlo konkretizovanih u ovim stihovima, kao i osmišljavanjem načina njihovog prevazilaženja.

Iz takve poetičke situacije prirodan je iskorak prema kritičkom razmatranju govora i mišljenja, ljubavi i smisla, sveta kao otuđene volje i ispraznjene, dehumanizovane predstave.

Dve su osnovne poetičke pozicije u stihovima Stanke Rađenović.

Jedno je uverenje da je poezija dijalog, glas upućen drugome i aktivno iščekivanje da makar kakav odgovor stigne sa neke druge strane, čak i

u prilikama kada izgleda da stišan glas više nema ko da čuje, a da vapijući smisao ostaje prekriven tokovima bučne zabave koja treba da nas navede da odustanemo od suštinskih pitanja.

Drugo je razumevanje poezije kao kritičke projekcije stvarnog sveta. Suočena sa svetom svog iskustva, jedinka se javlja kao nezaštićeni svedok moderne egzistencije.

Na pozadini tog zahteva nastaju neke od najboljih pesama Stanke Rađenović, ali je tu i rodno mesto ispovednog tona i neposrednog izraza ovih stihova.

Gojko Božović

PJESMOVANJA STANKE RAĐENović ILI O ČUJNOSTI

Jedini način da se odbrani jezik, to je da se on napadne. Svaki je pisac obavezan da sebi sačini svoj jezik.

M. Prust

Čitajući pjesnički opus Stanke Radenović, i uživajući u biranju pjesama za ovu zbirku, držala sam se jednog hermeneutičkog pravila koje smo naučili od Gadamera: čitajući jednu pjesmu valja se isključivo vraćati njenim riječima, sâmim riječima, budući da se „u samoj reči potvrđuje ono o čemu se govori”. „Pesnička reč”, kaže dalje Gadamer, „prezentirajući nešto, prezentira samu sebe, a to je njena posebna odlika.”

Stankina pjesnička riječ konstruiše jedan vanredni poetski svijet u svojoj neprozirnosti. Odnos riječi prema predmetima, motivima, temama, kao i odnos samih riječi među sobom nije tako koncipiran da se smisao može sam od sebe složiti. Riječi, same za sebe uzete, nemaju nikad nekakav jednoznačan smisao nego tek u mnoštvu smislova jedne riječi i u zavisnosti od konteksta može da se razabere njen smisao.

*Djeca sjećanja,
u savršenom redu po troje.
Listovi djeteline.*

U riječima leži iskustvo svijeta. Stankin svijet je kompleksan, polifonijski, alosemičan: govor počinje da klizi tako da govori više, ili drugačije, nego što kaže – *Frontalnim mislima (s)pojeno nebo, Mračna strana duge, Poezija ok(l)opa, (Ne)darna rijeka, Skleroze, Danima spavačima, Nečuj-prazninom.*

Istinske pjesničke tvorevine moraju da predstavljaju osoben i snažan susret bitka i jezika - takvi susreti emotivno i intelektualno hrane čitaoce. Ova zbirka svjedoči takvom susretu.

*Tu,
u metamorfozama savjesti
stoje ćorave riječi.
Stoje i gledaju se.
Gledaju se ušima.
I vide se.
Smiju mi se
i ćute, uz smijeh.*

*Gdje sam tražila oči –
našla sam mač.*

*Horizonti reže na vertikalne
noseći ih na plećima.
Poigrava osvit zjenice
beznadežnog.*

*Gorom zavijena
pocijepana uspavanka ječi.
Samoće,
a ne gromovi,
neбом haraju.*

* * *

*Napisana pesma zacelo završava, ali ne prestaje;
ona traži jednu drugu pesmu u sebi samoj, u piscu,
u čitaocu, u ćutanju.*

Pedro Salinas

Pjesmovanja Stanke Radenović ili o Čujnosti.
Dok čitate Stankinu poeziju, molim vas, osluš-
kujte.

Osluškujte odjek glasa prije nego glas, jer sna-
ga pjesnikinog iskaza je u odjeku koji ostaje nakon
pročitanoг. Taj odjek nam donosi novi način opaža-
nja nas i drugih oko nas, i taj odjek svjedoči o snazi
Stankinog umjetničkog bitka i bivanja.

Natalija Đaletić

NEČUJ-PRAZNINOM

SA STRANPUTICE

Noć je.

Vedro oko mjeseca
prati moje stranputice.

Zavijeno vjetrom
vidim neko lice;
na prošlost me sjeća.

Posvuda
uvelo lišće:
šapuće i šušti kao atlas.

Evo,
već nosi me mjesečev glas.

Sad živim nova proljeća.

ĆORAVE RIJEČI

Tu,
u metamorfozama savjesti
stoje ćorave riječi.
Stoje i gledaju se.
Gledaju se ušima.
I vide se.
Smiju mi se
i ćute, uz smijeh.

A njih
od vrha
dijeli
razina duboka.

ISCJELJENJE

Plakaću –
do rijeke,
do mora,
do potopa.

Plakaću –
do grijeha,
do bola,
do smijeha.

Plakaću –
do krvi,
do tame,
do koštane srži.

Plakaću –
zemlja me ne drži.

Plakaću –
dok ne postanem suza
što ima snage
da prečisti sve prljave krvi.

OD TEBE BOLNA

Kao kad čekić padne
na procvjetalu krv,
tvoj hod me boli.

Kao kad drvosječa
posiječe čitavu borovu šumu,
tvoj glas me sječe.

Kao kad latice
ranjenih snova zasipaš solju,
tvoje oči mi ne vjeruju.

ŽEĐ

Gdje sam tražila oči –
našla sam mač.

Kad ulica se ispruži
mojim usahlim koracima
tražim tvoju zjenicu
na razrovarenom trotoaru
između krvavih isposnikovih šaka.

U sjenci uvele breze,
na raskršću uma i bezdana,
staču se suze i krv.

Samo jauk proljećnog jutra.

Samo žeđ oka nevinog.

U flašici morfina.

SAMOĆE

Sustizale su, i proždirale,
samoće
jedna drugu.
Juče nikada ne zaboravlja
ako bio si srećan.

Horizonti reže na vertikale
noseći ih na plećima.
Poigrava osvit zjenice
beznadežnog.
Gorom zavijena
pocijepana uspavanka ječi.
Samoće,
a ne gromovi,
nebom haraju.

NESTAJU BOJE

Odavno nisi
samovao.
I, sada, opet,
iste tuge,
iste slutnje,
isti dan;
i sve bez boje,
a ti si sam.

A šta bi dao
za jedan smiješak
divnoga juče
kojeg nijesi primijetio?
A samo da si znao...

No, opet si sam.
I ne znaš što te
nazad vuče,
i zašto želiš
da bojama izvedriš
i utopliš ovaj dan.
One otiču u okean
i nestaju sa tvoje palete.
Ponovo si sam.

SJENKE

Raspamećene,
čupale su kose.
Karavan
i nekoliko sutona.
U isti čas,
pred njima.
I one
za sutonima.

PRELUDIJUM NESTAJANJA

Uklupčani embrion luta
po praegzistenciji.

Dan gubi
naslućene obrise,
rasipa se.

Do jutra će
sila apokalipse
naći novi oblik.

Skupljene latice
lotosa
pričaju drevne legende.

Napolju sijevaju
oštrice noža –
sjeku gusti mrak.

Kiša dobuje
po metalnoj nastrešnici –
sam, sam, sam!

Izdvojeni svjetovi,
u miru.
Umiru.

JUTRA

Rukama jutra
bespućuju iz nedogleda –
vrišteći i plaćući
nestalo.

Djetinjstvom
očesljani zaboravi
crvene trešnje beru.

A meni
u zagrljaj
nesvanuta
dolaze
jutra.

NEČUJ-PRAZNINA

Nečuj prazninom.

Ludak u noći,
gorom.

Vremena zbiraju zaostatke,
govorom nijemim.

Nad trenutkom
budućeg besmisla
znakovi prošlosti,
i krik koji remeti
Nečuj-Prazninu.

BIJEG

Naša su bića
skladišta
ratnih rezervi,
iskonskog ropca
koji urla na
glad.
Koje to doba
otvara škripu
zamandaljenu?
Oblik se vine
ispred koraka.
Otuđen,
povrati mimohod.
Karneval u amnionu
vodi osvajačke ratove.
Zemlja iskače iz foldera
besprijekornosti –
vjetrom,
kroz okna,
zamandaljena.

KA HORIZONTU

Od srušenih snova sjenkama kuće zidam.

Misli mi brode ka daljinama,
i svaku smjelu horizont proguta.

Po izmišljenim predjelima
(bez košulje, naga)
prebiva sreća ova goloruka.

Putokaze su izbrisali vjetrovi
tragajući za odbjeglih prostorima.

I ne znam da li me u ovom danu ima,
ili sam i dane bacila psima gladnim.

I lutam, da se ne umorim.
I ne zaspim.

SUNCOKRET U OBLACIMA

Obezglavljena,
u potrazi
za Suncem.

Suncokret
među oblacima.

U oku linije
povezuju bespuća.

Tražim
veliki zlatni san.

Okapavam
dok ga monsunske kiše
spiraju i gase -
da ne nađem,
da ne dijelim,
da ne raste.

PUTUJEM

Putujem,
u sebe.

Lijepo je
biti ponovo
kod sebe.

Putujem.
U san.
Do sna.

Lijepo je biti
ponovo
kod sna.

I sebe,
i san
izgubio je na kocki.

Putujem.

NADRIJEČ

(Na sceni:
dva usamljena drveta
čudno mi mašu –
lozinku traže!)
Na kojem jeziku
da izgovorim spas
za riječi probuđene,
nerođene,
dok napolju čuvaju krik
gvozdene straže?

Osjećam –
na nekom bih jeziku,
novom,
sve ljepše mogla da kažem.

ODBJEGLI DODIRI

DORUČAK

Sunce u tanjiru
otvara oči,
pospan je doručak.

Kazaljke su odlutale.
Na zidnom časovniku
otkucavaju sjenke.

Ovo me bezvrijeme ubrzava,
dok je tijelo nemoćno
ma kud da krene.

A šta ako je smrt
jedina umjetnost
koja presjeca horizontalu?

DEMAGOG

Odmarajmo uz veznike.

Vrijeme je navika!

(Ljudi se žale na vrijeme.)

Čitaj me drugačije!

Vjekovi su utonuli

u stereotip.

Zastave na pola koplja

i nakon svega

– godi sunce.

Obezoružati dan!

Ove se niti pletu

u opasan znak.

Noć lomi koplja i nas.

Metamorfoza čaše

– u vinu je zabluda.

Mi, nestvarni!

U nama posrću putevi.

Jaka doza veznika,

veze demagog tka.

Slutim,

prazninom

veze vežu nas!

SVAKODNEVNO PITANJE

Iz kuće,
kao iz fabrike,
proizvod
gotov
izlazi
– Čovjek!

Odijelo svečano,
nedjeljno.
Kravata,
na svom mjestu.
Šešir,
po mjeri skrojen.
Dopunjuje
svečanu harmoniju šarenila.

I kuća
blista na suncu.
U vanrednoj raskoši,
spolja.

Uz buđenje,
svakoga jutra,
upita sumnja:
Ima li nečeg unutra?

NEDOSTAJANJE

Danas mi recite
jednu lijepu riječ.
Lako neka kapne
na dan.
Od toga čovjek
može da živi!

Danas mi kažite
neku neobičnu riječ,
kao kišni san
u jesenjem mantilu!

Danas pronađite
neku toplu riječ
u koju će stati
sva sunčana jutra!

Danas, samo šapnite
jednu nježnu riječ,
čarobnu tvoriteljicu,
koja iz ničega stvara sve!

Ali,
ne igrajte se
nježnim riječima,
katkad od toga
čovjek umire!

NA TRAČNICAMA

Mirišu dani
na hlorofil djetinjstva.

Djeca sjećanja,
u savršenom redu po troje.
Listovi djeteline.

(Tuge nas se sjete
uvijek kad je lijepo!)

Boja fasade zgrade
zašumi zrelošću,
u nama.

Sjenke zidova
imaju pravo
čak i na beskućnike!

A sjenke krošnji
padaju na san.

Budi se još jedan dan!
Vagona koji stoji.

VEČERNJA PJESMA

I sada,
ukinute su razlike,
i daljine.
Zanemarena htjenja,
i principi.
U zamci zablude
ulovljene nove želje.

Mirisi u zraku
boje nove slike.
Okasnili zraci sunca
žure da sustignu cjelinu.

I neka nova tuga.
I opet stari manir.
Tako daleko,
a treba stići.

IGRA

Noćima sjenke
izvode ples.
Da li je igra
život?
Ili smrt?

Da sam Zevs:
olujom bih spalila
svjetlost na zidu,
pozornicu sjenkama,
iste kostime i maske.

I dan umoran,
od bezbroj uloga noći,
vampirski se krijepi
mojom krvlju.
Uživa u tome,
kao ja ni u jednom danu.

Noćima isti ples.
Sjenke prolaze
kroz moje biće,
i zorom zaspi u mojoj glavi.

A onda,
ponovo,
igra.
Život.
Ili smrt.

GLAD

Trebam zagrljaj
i nježnost rose,
u samoći,
od muka i stijena.
Kao zvijer,
bespomoćna,
ranjena,
gladna sam
nježnosti i dobrote.

Prizivam ćutanjem
dalekih mitova oblike,
i ređaju se slike
kao bjelina oskrnavljena.

Bićem putuju nemiri,
a daleko su svemiri
gdje misli lutaju slobodne.

Trebam boju i zvuk,
u samoći od stijena.
Kao zvijer ranjena,
gladna sam
nježnosti i dobrote.

NAJGORA PJESMA

Najgora pjesma.

Od svih.

Ne umije da ima,

da čuva,

da pazi.

Svaku sitnicu polomi i izgubi,

pa shvati –

– Ne ostaje se bez sitnica!

Bezdan.

Ponor.

Prazno.

Gubi se svaki glas,

svaki trag,

svaki osjet kida nit.

Bestežinsko savija,

lomi,

obesplodi

uzrele trešnje.

Nedozrelo.

Tup je pad na tlo nepostojanja.

Gdje da te nađem?

Gdje da se nađem?

Isto je.

Zapitan zaspi,

nadom obesanjen
budi se praznom,
da napusti a da ne razdani san.

ODBJEGLI DODIRI

Nisu to više isti dodiri.

Toliko raspršenog epitela sa površina strasti,
danom izgubljenim u vjetar.

U ogledalima odrazi naših predsoblja
kao dan u danu.

Česticama svakodnevnog
ubijena je toplina krvotoka.

Iz drevnih bočica suze
otvaraju se miomirisima i
nepoznatim svjetovima,
gdje stari krovovi drže nebo.

Nisu to isti dodiri.

Nema te među dlanovima
odbjegli trgovče krivicama!

SITNICE, POLOMLJENE

Kada očekuješ ljubav
olovni snovi,
kao vojnici,
marširaju danima.
Znaš,
nešto je polomljeno,
i to uvijek nedostaje.
Polomljeno svemu vrijednost umanji.
Polomljenog ima u krvotoku.
Ničim se ne izbacuje.
Ne razblažuje.
Ne ispira.
Dan bez budućnosti
ispran je, i izbljedio.
Dogleđavanje ohrabruje!

Svako je sam!
Shvatam,
dok slušam priče
„srećnih ljudi”.
Drugi je pakao i ubica ljubavi!
Nažalost,
uvijek trebamo Drugog
da bismo počinili zločin.
Prokletstvo slabih!
Polomljena sitnica!

I LJUBAV TREBA IZNOVA STVORITI

Oduzmi vremenu trajanje,
dosadu i bol;
porok i glad za običnim.
Oduzmi sjećanju
trunke nostalgije.
Sjenci postojanje.
Riječima glas.
Kiši vodu.
Tugama jauk,
i vjetru ruke.
Djetinjstvu strah.
I neka sve,
za trenutak,
postane prah.
I ljubav treba iznova stvoriti.

ARITMETIKA PONOĆI

Aritmetika ponoći
razbija zidove
naprasnog ega.

U očajanju nade
poklapaju te svodovi
i bezbroj sprega.

U magnovenju noći
slutim te uz vino i dim.
U grotlo zablude ulazim.

A –
aritmetika ponoći
razbija zidove
naprasnog ega.

EURIDIKA

Šapatom
da potekne venama
jedno nebo.

Magličasto žuti lik krovari.
Tvoj je glas boje kestena.

Udaljavam daljine,
mislina i snom,
daleka.

Ja
 – znaš to ti –
kao za posljednju slamku.

A ti
 – znam to ja –
nećeš zakasniti.

Euridika
 žuri,
 strepri,
 i čeka.

OKTOBAR

Sjajan san
davnog oktobra
u haustoru.
Kao ti,
liči na putovanje.

I ovaj krajolik
ima tvoj lik,
a ludi časovnik nad njim
ždere godine
koje smo sanjali.

Pozdravljam Himere
iza ogledala,
u svečanim toaletama.
Da bar doluta
julski,
šaren dan!

A oktobar
prokleta ćuti.

SVJETIONIK

Sinoć sam zaboravila
osmijeh,
na tvom licu.
Neka tako bude
i ove noći.

PODSJEĆANJE NA TEBE

Naslikaj mi hladno
duvanje vjetra.
U stihu neke sjetne pjesme
položi tugu.
I lagano mi spusti kapke
pred svakom svjetlošću.
Da prestane,
a da ostane.

DRAG, NEKO

Svakog mi jutra
san odleti sa jastuka,
ne ostavi trag.
I ne sjećam se
ničeg,
osim kiše.
I dođe neki znani zvuk,
melodija sna
sa morskog dna.
I neka boja topla,
sa juga nar.
I dođu sjenke,
mučiteljke,
i rijetke ptice,
i dani,
otužni, sami.
A onda ponovo noći,
i tajne veze,
pletu mreže oko srca.
Katkad oslušnem:
možda korača neko drag.
To vjetar pod prozorom trača.
Ko još dolazi
koracima od sna?
Svakog mi jutra
odleti sa jastuka
jedan lik,
drag.

NISI LI TI

Poneka ljubav
vodenog pogleda,
iza zavjese.
Nisi ti.

Poneki uzlet
olovnih misli,
iza krila.
Nisi ti.

Poneko ostavljen,
ranama posoljen,
vodenog pogleda,
iza horizonta.

Ponekad,
kao uvijek,
da Neko,
poneko.
Nisi ti.

Ponekad,
iako odavno,
rukama prazno vaja,
zamisli.
Nisi ti.

Ponekad neko
prekine niz osame.
Neodređen,
potekne san
vodenim pogledom.
Kolika blaga blaguju dnom Okeana?!
Ponekad,
nisi ti.

FRONTALNIM MISLIMA
(S)POJENO NEBO

DJETINJE

Ne možete mi gledati oči.
Ni dušu.
Nikada više kao sad!
Čast i Čest!
Vragom?
Razgovarate sa mnom
dok sam nečujna!
Tako jedino zaslužuje svijet?
Ono,
od srca,
rijedak je cvijet!
Jedino vrijedan!
Probudi dijete u sebi
i kreni!
Neka se igra,
igrom
razigra,
zaigra.
I nikad ne spozna
svršetak sna.
Usred buđenja!

FAMOZNA BUBA PRIPOVJEDAČA

Probudim se –
ni jedne linije
na dlanu!
Nalazim ih u kupaonici.
Sistem ogledala je pao
– desni klik i lijevi klik –
mrtva trka.
Ne otkucava ni princip
jin i jang,
u sobi gdje pišem.
Paranoja u trendu:
Rodenjem zadati tatu,
glasio je naslov članka
tog jutra
(jer samo se jutrom budim).
Ustati je, ipak, nemoguće.
Ekstremitete je skratio
baš Franc K.
Lutajući gen
pronašao je kod Sjevremena,
uredno i čitko ispisan!

Što se desilo u priči
a što sam usnila,
ne mogu spoznati
na rubu prostora za pisanje

sasvim malog formata.
Dodirnem poetiku
i odselim!

FRONTALNIM MISLIMA (S)POJENO NEBO

Danas ne želim ukloniti čak ni bubu štetočinu
koja pod ruku dođe.

Danas razmišljam o blagodetima tajlandske
masaže,
kineske akupunktуре,
putovanja na Bora Bori,
i dalekim predjelima gdje bismo mogli biti srećni.
Danas nema nikog starijeg od mene da mi
utjehom šapne:

– *Ludice, djevojčice, volim tvoje sne!* –

Danas sjetom obavijaju sjećanja lipa.
Crni čaj i dvopek klistiraju trbuh uspomena.
I nema savršenih osjećanja u trajanju.

Ljepota
Neočekivanog Prevrata.

Nekog (s)jutra!

MRAČNA STRANA DUGE

Sunčano i prazno,
bez promjene,
zadržaće se.
Krenuti iz čovjeka
na put
teška noćna mora.
Nebohvat žuri
izmicanjem u nepovrat,
zbog pretjerane upotrebe
unutrašnjih dekoracija.
Vraća se poeziji
god i roj.
Stroj u opomeni,
i pljesku.
Odšeta um,
i vrati se razgoropađen,
pa zasjeda mojom glavom.
Ako prođem ispod duge
(prezirem kad telefonski poziv
prekine tokove!)
sve mi želje pojede,
mjesto obroka
i ostanem na pučini
sa morskom bolešću.
U potrazi za oblikom,
promašim slovo i
latim se oblaka,

da me jezdi
mračnom stranom.
Zaslijepi sjaj
na situ
kojem pripada
zlato.

NA DVIJE STRANE SVIJET

Opiti umrtvljivanje
i hvatati vazduh
zabave radi,
kao riba na suvom.

Srce ne poznaje hod mimikrije
ispod jesenskog pejzaža
koji kotrlja jedre sjenke
i jedra
u istoriju nepovrata.

Ta slika kaže:
*Žudim, da budem pjesnik
u tvojoj pjesmi,
(ne)ostvaren.*

Dar žile životnosti
otiče u okean koji poznaješ.

Mirno more,
kapa dolje.
Sanjaj:
na jugu sjever
u jurišu naslikan,
dok ljubim
praznohode.

NAJBLIŽE DALJINE

Zatvorimo vrata.
Završimo dan,
drugi, deseti, pedeseti...
u dobru i u zlu,
dok nas zidovi ne razdvoje.

Razvodnjavam jake misli.
Rastočene po uglovima
magnetizmom sakupljam.
Do bjesnila.
I otútim.

Trenucima osame
pomolim se,
ne bi li zidovi i vrata
otključali smisao.

I spokojno pišem u tišini.
Ne obratiš se.

NE, LJUBAV!

Oči u oči
ne gledaju se,
gasne vid.
– Obojim se,
ne gubim dan –
kao kockasti monitor.

I vid,
i dan
pretvori u čekanje.
Tad pričam,
govorim koještarije,
pa ćutim.
Gušim te iste koještarije,
da ne otkriju,
da ne otkrijem sebe
u skrovištu za čekanje.

Oči u oči,
spoje u zjenice
apostoli razobličja.
Tad obojimo se
gospodarenjem nad čekanjima,
pričanjima
(obrisanim gumicom)
i ćutanjima
(obrisanim, isto gumicom).
– *Koještarije?*
– *Ne, ljubav!*

POEZIJA OK(L)OPA

Sve što zavolim
izda,
starost smrću,
ostatak zvijerima.

Prokleta znam
koliko dajem,
predajem.

Obezglavim,
dok pakosno žongliraju
sistola i dijastola
u tijelu poezije.

Mimikrijom mi
praviš poslastice,
drangulije i trista čuda,
želeći da odmah zavolim
praznik iz šešira.

Završen kućanski poslić.
Ogledanje pred put.
Slasti se još lijepe,
laskaju i klize
pod zubima.

Kasnije se javi bol,
zvoni i ječi, sama,
(bez mimikrije).

Kad utiša,
lako je obmanuti.
Osim u sjećanju,
koliko traje Vječnost,
ispod rožnatih nanosa
kornjačina oklopa.

PROČIŠĆENJE

U povodu otvaranja izložbe slikarke Dijane

Lazović

Put je četvoronoški hod.
I hodočašće.
Telefon više nije
rukohvat,
ni glava monitor bez okna,
mjerna jedinica
intravenozno ubrizgavanje misli.
Kruži bolje sutra
prirodom u materiji.
I materici.
Zagrljaj rukavica servira
Da Ne Boli.
Apetit mi je napokon slab
i probava loša.
Dobročinstvo na meniju,
eutanastički smisao uvela lista.
Nutrina,
nutricijent,
dom malenog gosta.
Ostalo je ogromna,
kalorijska laž,
Bazalni moj!

PUT

Ničija bjelost i nigdost,
bosonoge rose trnom.

Pobjegne li riječ
u pjesmu,
oslobodena porijekla
i pijačnih deklaracija.

Učinim zaokret
na fotografiji
i obratim je tebi.

Ali –
tebi u sebi.

To odzvanja ponavljanjima,
i insekti se roje
u ogledalu.

Pognem glavu.

Opširno ti pišem,
jer svako sažimanje je
ušteđeni stih.

Razumijemo se u odgođenom roku.

Stranputice.

Stratišta.

Gubilišta.

I potom –

Put.

ČIN ZA SKLAD

Samoodričem ljutnju,
i to je vrijeme izabranog posta.

Sjećanje smo
budućeg Života.

I naši se vozovi
pruže redom;
na čelu vagona ispisan
život u didaskalijama,
a u sitnim porama izliveni
tekstovi metala
odbijaju se o žaluzine
i škripe po tavanima.
Uvijek im nedostaje
poneki čin,
za sklad.

I nikada snove
ne izvodim u šetnju
po pruzi,
da ih ne izgubim,
u nekom od činova.

PJENA SAM

Sanjam u tijelu ribe,
sa krljuštima.

Pod žrvnjem Sunca
meljem sopstvena

krvna zrnca i
pretvaram u pjenu.

Sanjam u tijelu ribe,
pod čempresima.

Proboden mjesec
pušta srmu

po vodostaju.

Sanjam u tijelu ribe.

Iz sopstvene glave
rastačem harpune,
i budim se kao pjena,
po obalama.

PADAJU REČENICE

Padaju rečenice
nošene jugovinom
apatije.

Ko si
u ovaj dan?

Još jedan beskraj
lomi sjaj zenita.
Igraju poker
boje
na kubističkom platnu
novog doba
što je spriječeno
da dođe.

Grca
čovječanstvo u agoniji.
Za ručak imamo
malo svježeg besmisla.
Lome se olovne rečenice,
kao klopot lokomotive
što gazi
pospane tračnice.

Jedan drugačiji
otkucaj vremena
prekida san!

U kutu sobe
vreba novo jutro
u otpacima.

SLIKE PRED BUĐENJE

Utkala sam žute pertle
u hladnoću dana.
Po patosu lišća
povlače se sunca
bivšeg neba.
Prošlost umiva obale,
nedosanjane.
U svitanje ljetnjeg cvijeta
ispijen vrevom i žegom jula
davni lik.
Istovremeno,
na obali snivajućeg kamena,
naše su sobe vodeni zidovi
u kojima riječi
mirišu na trulež.
Iz prozorskog okna
pružaju se ruke sa budilnikom
koji obznanjuje hod po metaforama.
Ustajem na lijevu nogu
i ne brinem zbog toga.
Ogledala u sobi još drijemaju.

TI

Prešla sam put
crnoj mački,
onoj istoj od juče i nakjuče,
(uvijek je ista),
ako će povjerovati.

Inspiracijom te čekam,
po ko zna koji put,
na skrovitom mjestu
Javne Tajne.

I ne posvećujem se više
polomljenim sitnicama,
(pjevanija što su se šminkala poetikom)
sem mehaničkim potezima metlom.

Dani.
Dani su...
a vrijeme im neprijatelj.

Zatisnem silikonom glavu,
obojim se
i promašim avangardu
kao godišnje doba.

Moje su stranice nedostupne,
ljušte ih slojevi magle i humusa.

Ponavljanje je maćeha,
iako hodam bez cipela.
Nije po bontonu
život izazvati na paradoks.

Po zidovima plutaju ribe
i istražuju svjetlosti.
Izmigoljim nasuprot,
dok u ćošku Tajne
prazna stolica
zasijeda
O(će)kivanjem.
Učaurim se,
u naslovu.

JA - MUŠKO!

Ma pusti,
njenu poeziju!

Prije shvati
nego što napiše.

I mjesto uzvičnika
glasno te,
muški,
podržavam.

Katkad je žena
sinonim za glupost?

Ali,
samo dok odstranjuje
izumrli epitel!

Post festum.
Neki muškarci!

ZIME

Voliš me
kao da si tek otkrio
nešto dugo traženo,
pa nudiš
rijetke plodove i poslastice
tek pripitomljenom biću.
Volim kad voliš
barok u mojim očima,
i kad se ogledam u tvojim.
Nevažna su godišnja doba
za bosu hod po divljini
koju smo izmislili
(svake bi je cipele oskrnavile).
I strasti koje uobliče
najapstraktnije pojmove,
dok ostale izmještam iz
tek stvorenog raja,
a naručja mi puna izmaglica
u odupiranju mome stisku,
i već bježe ka planinama
da se sjedine sa bjelinom.
Pod temperaturom
zime haluciniraju.
U mojoj saosjećajnosti.

BIĆE TO MOJ KRAJ NEOBIČNOG

majci

I još smo živi.
Poslije neće biti poezije,
ni prisjećanjem na riječi bogougodne i pravedne:
Ne rugaj se. Pomogni.
Najveća paradigma ljudskog, ikad!

Ni volje za bolje, ni nade u džade uspjeha.
Po pravdi, po zasluži, po trudu,
da nije uzalud.

Koliko sam savjeta pokušala
i uspjela.
Jer su bili najčistiji, najsvetiji, ikad...
I one koje sam preskočila,
da izbjegnemo zloradost svijeta
i ne uprljamo plemenitost cilja i pravdu
postignutog...
A nikada nismo vjerovala da pravda zaista
ne postoji!
Javljala sam se zbog tebe...
Vjerujući.

I još smo živi.
Da pokušavamo.
Da se nadamo.
Da čuda postoje.

Ma, gdje su,
Pobogu,
Ikad ikom
Gdje su?

A molim da me Život,
još ovog puta na
bezazleniji način,
Nauči
Čemu nisam vična.

ŠTA U SREĆI NOSIŠ ILI ČIŠĆENJE
DIDASKALIJA

KADA TE, IZVJESNO, BUDEM ZNALA

Kad te poznajem
 – a ne upoznajem,
kad te znam
 – a ne znam,
kad te rastem i letim,
kad prestanem
 – a tu sam
makar svjetlošću svitaca,
godinama migoljenim iz svitaka
značajnih stranica,
na koje se zaboravi dok se brižno čuvaju,
(kao na sve važno
do čega se stiže pješke)
svaki put i milion puta!

Kada te prepoznajem
 – a ne znam,
jesi li ti Lik
 ili Bajkolik,
 Ili Krajolik
 ili Divolik,
 čas Živolik,
 pa Bljedolik...
 Ili u Čudu
 ili u Zbilji,
 u Domu
 ili u Špilji,

u Utrobi
ili Oduvijek Svoj,
Bespoticajan!?

Bez susreta dodira
nakon vrpce,
bez vida i njuha,
cijelo postojanje izgleda kao
lov na poznate riječi
čulom sluha.
I vječiti nedohvat!
(A nikad nebohvat
kojim sam te ovjekovječila
predsusretom naših postojanja.)
Godine su kišne gliste,
poneki ih trag zapiše
pa izbriše,
poneka humka podsjeti
da leti.
Vrijeme smo,
i kad plutamo
i ne znamo kud i gdje
u međuvremenima
pristižemo.
Kada te izvjesno budem znala,
dok nužnošću brige i ti znaš
– bez dara prepoznavanja -
uz izmamljenu ti radost
mimike lica nepoznatog

(moramo postati nepoznati da bismo nestali)
kojom život trza i vuče
na udici
ribu iz okeana,
da opstane
posljednje pute.

Uz kasne susrete dodira,
Ti, lijepo znaj,
zbog tebe je!
Salute!
Salute!

BESTRAGA!

Svakoj slijepoj ulici
našli smo put.
Sami nismo progledali.

Takve slijepce
zidovi su uramili
kao privremeni dekor.

Nakon rođenja,
baš kao i nakon ljubavi,
postajemo čistine.

Bez tragova.
Uzalud smo ih,
nevidljive,
ukrivali.

Bestraga riječ!
Nakon pomenutih privremenosti,
– Rođenja, Ljubavi -
želim se ustoličiti
u neopažljivom uglu.

BEZ KRILA

Sveli smo postojanja
u aplikacije
i mrežna pokrića.
Prijava u...
Formular za...
Recepti ka sreći,
tandara-mandara.

Transcendentno uzalud iseljava
atome bića i bivstvovanja.

Nema plodnog tla
za nestale.
Glasnu se ćutanja
u izumrlosti,
kao trag
novih javljanja.

Da sam gusjenica,
predugo bi žuljala ljuštura
spoznatom mjerom vremena,
bez krila.

HRAST

U kućama našim,
nekad,
posječene šume.
Ogrjev Sunca
kad nije ga.
I Hrast
za dan
božanske prisutnosti.

Djetinjstva okupljaju porodicu,
upravo zimi.
(Zimu, koju ne volim, inače
sem pomenute vatre doma.)

Bliženjem Duša i Tijelo.

I Ljubav je bliža bližnjima.
Možda, samo, zbog Hrasta.

Danas je ostala ljuštura
– i napolju svi svijetu je pokazuju -
kojom postoje.
Bez vapaja.

KAD-İKAD ZNANJA

Po rođenju,
unaprijed znanim prezimenom,
zoveš se Ime.

Onda
bezubo i bezimeno
Vrijeme,
imenuje
potrebe i neznavenja,
prije iskustva.

Dodu
 igračke,
, cipele,
 haljine,
 kike,
 kravate.

Odjenuti
malim i velikim školama
kao malim i velikim početnim slovima,
(dovraga s počecima)
znamenja i
kad-ikad znanja.

Zagrizeš teret suština
i vučeš
besomučno.

Najviše
očekivanjem da će sjenka oživjeti.
Daješ smisao svakoj nadi
dok, istovremeno,
u biću čezne iščeznuće.
Dubinom mi oko
vrtlog sazda.

Pristignu i sustignu razumijevanja,
ali to čak odavno
nije sjenka.

Nisi ni Onaj.

Dug je svaki put
težaka,
bremešan,
vremešan.

Zašto najprije
pakujem stvari
a povratak putu
zaboravim?

Pojavi se Dan
koji krvari.
Bez mog susreta sa njim,
i spasenja,
u biću mom,
najlakša je zemlja!

NOVEMBROM, NJOJ!

(posvećeno baki po ocu)

Uzalud eliksiram trenutke:

uvijek isti: autobus,
sjedište,
pravac
i odredište.

Isti povratak, i odlasci.

Čudo osvježi oreol suština –
tačke uporišta za zbjeg postojanja
tananim, glatkim, suptilnim.

Besmislom preobuče
za lakši hod.

Sve mora postati lako,
potom bestežinsko,
kao sitnice za sreću
sakupljene riječi u kutiji
nedosanjane glave.

One,

čije misli

katkad dovršavam u snu,
a najčešće nosim kao
niske pritislih oblaka
iz kojih mi ni mukom,
a ni mûkom,
ne natjera kišu na

Plač!

(Ponekad suza umije vrijeme
i olakša kapke ka Suncu.)
Čim zajeseni
sjetim Te se
kroz opravdanje,
živo,
mjesto molitve
kao da
imam kome:
ni svaka greška nije uvijek i na isti način
grešna.
Sve što pamtim,
izgubim.
I pamćenja su brojevi
koji gnjuraju glave u pijesak.
Decenijama tražim nit
podzemnog,
nevidljivog,
a željela sam je čitavom svijetu
pred Sunce prinijeti.
Tragam
da tu iskidanu nit
privežem za dok,
čim me dovoljno brodova odveze.
Obično novembrom
gustiram cimet uz pomen.
Sjećanja rumom obojim
kao jagodice svoga bivšeg lika,
a ona me, neprekidno,
prinose na žrtvu.

O URAMA POTONJIM, NIKADA ZADNJIM

U ambiciji i koliziji
„neko bitan”,
istodobno nepobitan
(ne daj Bože,
u ime poretka i napretka).
Sam sa sobom
(alfa i umiruća omega)
dok nestaje, ostaje,
da traje.
Tavori, za druge, za duge, onostrane.
Dok „tiha voda brijeg roni” –
ćuti najglasnije,
i nebesa cijepa i sijeva
kao sladak ukus kakaa
sa šećerom.
Svemu treba šećera -
(bez čemera i meda,
jer to malo meda zadocni, uvijek)! -
što drži pažnju života u knjizi,
i nad njom.
Nikad nedostupan!?
Ne valja!
U panici nestanka
ili jesi ako nisi -
što ne može se biti!
Srećni redak mimikrije

ili pantomime,
za slutnju i čekanje
bez spoznaje.

Ti –

– uvijek su samo minuti
od posljednje posjete
jedinom vremenu.

Ne okuj riječ u kameno trajanje,
kamenom se vrati,
a ne hljebom.

Blagorodnim.

Blagodarnim.

(Iako u meniju života podrazumijevani dodatak.)

Najslabija je ruka
posljednjih vapaja.

Nikada zadnjih!

PERPETUA I FELICITA

Peripetijama puta
za usputni disput.
Jedno uz drugo
strižu vijeke,
vavijek.
Uzvodno.
Uzbrdo.
Uz dlaku.
Zamisao pozlačena je
stepenikom-podanikom,
zmijolikim.
Što nosiš u sreći,
ponosiš.
Na drugom beskrajju stepeništa
izbavljenjem zovu.
Dugoputujuća i zlopita
istovremeno,
plodovima potire mučeništva,
niz merdevine dana,
dnu u čeljusti.
Felicita.

Ipak,
sreća u vječnoj vjeri!
Ne zamjerite.

PODRAŽAVANJE

Za svaku bol

– novi škaf.

Što više pamćenja

– više zaboravljanja.

I nema savršenih osjećanja

u trajanju.

Ponavljam stih

– pred nestajanjem

i

podražavanjem nestalog.

REČENICE (NE)PRAVEDNICE

Ni odjek jeku,
ni **O** u **OD** što potekne.
Niotkud da dolazi
nikud odlazi,
u sladu nikad prolaženja
gaženja i mimoilaženja.
Rečenica u medu i u olovu
ni jeke u slovu po bolu,
iščezlog.

Ni sunca, ni soli.
Ni nit što zbori boli
u trzaju elektrošok rečenice
zatočenice medijastinuma,
kosti udaha, izdaha
bjelinama pritisnuta.

U simulakrumima susretanja
nevidljive riječi
paučinom metamorfoza,
prije i poslije,
kao prijeki lijek rijetkom,
ili sud, pa usud,
da se puninom vine.

U osvit novih rečenica
plimom je glava pokrivena

kao drhtaj u hladnoj sobi.
Pri povlačenjima
sita opstanka ostaju prazna,
u bezdahu i bezduhu,
da traju.

Uzalud roptaj i jeka
u hvatanju sunca do sljepila.
Nihil je najranjivije mjesto
bjelinama pritisnuto.

Rečenice,
katkad izvijore zastave,
bijeje,
u bjelinama.
Kosti su grla nastanile,
kao **O**
i kao **OD**.
Uzvodno,
ka početku.

(NE)DARNA RIJEKA

Rukama
rijeku pokri
pogled Mjeseca.

Rukama
rijeku otvori
dubina vasiona.

Rukama
zvijezde prosu tokom
nepovrat.

Rukama
krvotok sazda pa sledi
srmom nad mirnom.

Lipom jun
riječi i ječi.
Rijeka priča bezbrižna,
sjetno.

Narandžom vjetar hladni
modrine dubina sreta.
Rijeka mu vid.

Narandžom mjesec pokriven
suncem huči:
Čovjek ili rijeka!

BAJALICA

Samo časovnik da ne zaboravim.

Za: poluživu,

polunijemu,

polupokretnu,

poluljudsku

opomenu:

sve što biramo

traje

i u nedostatku buđenja.

Kada na kapke kuca

četvrt vijeka već,

zadnja je ura:

(o)trgnuti se/nas.

Pretvoriti:

oblak u drvo,

drvo u cvijet,

cvijet u mačku.

I devet puta,

bar,

simulirati nedoglede

(ionako, mnogo se čega/koga odbaci).

Tačka nije kraj,

samo – zenit.

(P.S. Izbrojiti tačno devet praznina,

nijednu više, ni manje.

Poslati na devet adresa,
i čekati devet sreća,
devet sudnjih časa,
devet boli,
devet mora,
devet dolina i gora,
devet dušeka.
Za svaku prazninu
po zrno,
do
Sunca.

SKLEROZA 1

Nemarom,
Nenamjerom,
Zaboravom
zaključam.
Lozinki se ne sjećam.
Uzalud kucam,
pretražujem hronotope
dodijeljenog kretanja,
(čak i one van opipljivosti).
Nije mi bilo važno, nije laž!
Sad ponovo jeste, ali u inat,
da se pod noge,
blatu utisne
postojanje nad ostacima
metamorfoza.
Bez dubioza,
simbioza
i skleroza,
pravac iz Oza.
Bez čarobnjaštva,
viteštva
i vilenjaštva.
U našušnosti stapanja
bez utapanja,
ukipljene uštve i protuve
namjesto okupa i skupa
raspertlani zjap bića.

Organ egzistencije,
esencije,
reda ili nereda,
kao bezdan,
i nisu krila.
Ipak,
nigdje uzalud ne kuca,
nit' nemarom,
nit' nenamjerom,
samo vjerom
usputnih uspjeha.
Sa zvijezda,
padom u trnje,
ne stiže se
na –
trag.

SKLEROZA 2

U konačnom poravnanju godina i godova
– bez poznih jeseni, zima i smrzlih proljeća –
računovode i mašinovode poretka,
– pod vedrim nebom dom i mantra –
praznih linija,
bisaga, pretinaca,
dlanu ka nebu,
učaurenih.
Kao da ću svakog trenu
postajati u milionima leptira,
istovremeno,
nadajući se da ima smisla;
nezaleđen u letu,
uzletu i sletu,
odbijen prezir,
tužba okorjelih,
smjelih.
Umnožavam foldere,
čistim didaskalije,
umjesto krila
dekadencija,
spiritus štit
i lingva mač
a nije viteško doba,
teško ateriranje.

Ljušturama riječi iz davnina
uzemljavam tanke slojeve humusa
dok biće sija
iznova...

U oklopima i u kućama
gdje god se ko zatekne,
pleonazam kao jutarnji namaz
pred izlazak za povratak u sigurno...
Uzalud su neba vedra i zvjezdana,
ljudi slušaju vremenske prognoze...

Ni na vodi ni na hlebu,
prijesni i posni
kamene se grijehom
bez kamena,
a mislili su
da je izmišljen -
da l' kamen ili grijeh?

TOČKOVI NEMETALA

Jedna još,
Ja,
za spas i bivstvo!
Dok nemam kad,
neka čangriza,
uskače u riječ,
misao
tok
rok.
I brine.
Djecu čuva,
Da ne postojim sat
ili dan
ili više njih
u rublju sedmice.

Brižnost prevaspitati.
Pa ni jedno pravilo,
ni dane u sedmici,
ni tablicu množenja
(u paradoksu razlučivanja),
ni padeže nesporazumijevanja,
u klimanjima i odmahivanjima vrata,
tek djelimično vilice i glave,
više ne poznam
u ekonomiji meteo izvještaja.
Daj, budimo saveznice,

bez (S)umorne hajke,
dok nam se nebesa ne naklone
stežimo im logorske obruče i vatre!
Poezije i čovječuljci, čovječuljice.
Sve patuljci u vapaju za senzitivnošću.
Slabosti i
Sablasti.
Sve više konture opipljivog
zabadam metalom,
da ne blijedi,
da ne rđa.
Sloboda izbora katkad postaje skulptura,
buduće i svakidašnje,
igrom naslikane pa obrisane,
haljine na žuto-plave cvjetice,
bez kika djetinjstva,
zubatog i glavatog sunca;
vrlo moguće,
bez glave.
Neka stvaranja su nezačeta,
dok otvaramo konzerve i paštete
da živote prisustvima potvrdimo,
bar još dan.

TREN 1

Ja bih
ama svakom
dopustila
da spozna
te.

I sve.

Još katkad
kamenčić fali
da ukinem razlike
i sve bude
samo biće.

(Kako oduvijek, uostalom,
mislim!)

Pa, kako se kome dâ!

Život je najprije Izbor.

A borba,

neka piše spjevove.

TREN 2

Plovi nas vrijeme:
amebe, punoglavce,
jedno i višćelijske,
spravljeno prazne;
jedno na milione prelomljenih zraka
a dvoje kao jedno u svjetlosti
čuvara vrata od kosmosa.
Osjećanja (bez sjenki).

Kada medicinski radnik
konstatuje smrt
da li je on tada demijurg
ili sveznajući pripovjedač?

Iz Ničega Sve
nakon (ružnog) sna
vazduhom plamen
gutljajem vode
hljeb i zemlju u tijelo
oblikuju,
i potekne.
Ja bih!

Nebesima pod
zvjezdane skute
ušuškala tajnu
da ponovo sanja

u nedokučivoj postelji
sveznajućeg pripovjedača
(trebalo bi i postelje i trpeze naopačke
izmaći hulji, redaru-čuvaru beskućnom).

Demijurže,
želiš li ponovo da igraš
ni iz čega
Sve?

TREN 3

Na šta da se odazovem?
Dijagnostikujem mrežu
(nekad se kovalo).
Danas (is)padam.
Domet i odmetnik,
strijela i odstrijel
riječi i ljudi,
i čini
obeščinjen počinak!

Kako se imenuje
naziva,
izgovara,
znači
kako plijeni,
označava
i upućuje?

Bez putokaza,
bez igrokaza
pod nebom nit
i niti
na vjetrometini.

Tu sam.
Ne odazivam se.
I, ne zovem se.

TREN 4

Tuguju vaseljene
priključene na aparate samoće.
Uzdišu i vape smrtni,
ovozemaljski.
Tren po tren,
do gubilišta.
Bez čistilišta
skica preostalih koraka
liči na dio aždajinog tijela,
ili ambis.
Dva - tri poteza
i tu smo,
na ivici;
a mnogo milja
udaljen je san.
Živmo koliko snove
sjećanjima odijevamo:
nagi na stratištu vaseljene.
Odavno nisu potrebni
smokvin list,
 ni rajski vrt sa jabukom,
 ni rebro nastanka.

ZENIT

Odlutam i sakrijem se
iza godina rođenja mojih roditelja.
Ne stižu računi,
ne primam pozive u toj daljini,
ne javljam se i ne odgavam.

Odrvenim pa cvjetam!

Ćutim i blagodarim tišini,
sigurna i bezbrižna
za sve što dolazi.
Sakrijem lice iza godina,
ramena ne povijaju iščeznuća.
Rastem
do oblaka,
do Sunca u zenitu,
do začeca.

Prestajem.

DANIMA SPAVAČIMA

Aritmija poretka?
Eutanazija obećanja?
Sistola sjutrašnjice.
Dijastola počinka.
Parabola bola u ritama,
neprenosiva i neprenesena?
Subverzivno – epistolarne te(ore)me
bez karata,
pozlate,
dokazivanja!
Krnja imaginacija u perfektima
mora se čekati,
i trebalo bi,
u redu
u uredu
u sr(ij)edu.
Nikad uredu!
Slavlja trbuhomisleća, trbuhozboreća –
- neoliberalno, potrošačko, kapitalističko.
G...
Ove
Do!
Naduvanim balonima,
gladni i žedni,
goli i bosii,
u odsustvu duha - nišči!
U ime Vaskrsenja i Vaznesenja

ad hoc,
odnarođeni krvlju i tlom prapostojbine
– dobra nad dobrima –
sahranjeno Ja.
Muči hipertenzija počinka
u hipotenziji ustanka.
Asimetrična proporcija
i instant kalup – revolucija
Pregnuće magnovenja -
instant su i snovi,
i Sinovi novi,
a stara znamenja.
(Biblijski Jov ne bi znao što pita.)
Ne muči ljubav u oskudici,
dok je birano gadamo riječima
da ostane u dronjcima
smokvinim listom naizgled prikrivena,
dok kao pseto današnjice
okapava, skapava, okopava,
da bi zakopala.

Što li vaskrsava u nama
prinoseći se na žrtvu!?

OPORUKE

Isti font i veličinu slova
u odlasku, privremenom,
povratku,
takođe privremenom...
Koincidencija privremenosti, fontova i veličina
ne veliča riječi
oporučene, isporučene
Srcu, Sluhu, Bližnjemu...
Zabodene u kamenu –
taj se mač teškom mukom kuje
još težom razumijeva –
kada se korice kao rukavice bace u lice,
samo bez humke,
molim baš!
Pepeo - vodi, vazduhu, zemlji...
Želim se dodati.
Bez pisanog traga,
riječi otpuhnete kao maslačci –
sanjane glavice želja,
bestraga!
Da dotečem u sve kute preslikanih zvijezda –
voda je prva!
Ekstrauterina,
gdje nisam nogom,
duh bi mogao....
Više volim praslike nego preslikavanja.

Vazduhom bit
slobodan let –
prostirem nebom ćilime,
i ne stižem
da se umirim...
Ne umirite ni vi
prahom uzemljenim.
Vazduhom da uznosim,
kao Sizif uz brdo,
sve riječi
što pamtim,
što pamte me...
Bez traga, bez dodira, bez opomene.
Ikom, ikad,
kao u ćituljama
gdje smo svi ovdašnji, svagdašnji,
uprkos... nakon...
Ćitljivo i krupno,
bezriječni
Naklon, Zahvala i Kraj.

PESNIČKE STRATEGIJE STANKE RAĐENOVIĆ

Poezija Stanke Rađenović je sasvim drugačija. Ova autorka kao da baštini tradiciju moderne poezije malarmeovskog tipa, koja svoj vrhunac dostiže pedesetih i šezdesetih godina 20. stoleća sa srednjoevropskim autorima poput Paula Celana ili Ingeborga Bahmana. U duhu terminologije hrvatske pesničke kritike moglo bi se reći da je u pitanju poezija iskustva jezika (Mrkonjić, 2009; str. 19). U ovoj poeziji kao da referent nestaje i sam pesnički jezik je postavljen u prvi plan kako bi demonstrirao svoju raskošnu proizvodnu moć. Dok realistička ili veristička poezija [u terminologiji srpske pesničke kritike (Đurić, 2010; str. 162)] sa jezikom postupa kao sa prozirnim medijem koji nas odmah upućuje na izvanjezičku stvarnost, poezija usmerena na jezik, nasuprot tome, stalno nas vraća jeziku i njegovoj generativnoj moći da stvara značenja i čitave jezičke svetove.

Stanka Rađenović razvija autoreferencijalnost na mnogim razinama svog pesničkog diskursa, po-

čevši od stvaralačke ideološke pozicije koju su zastupali mnogi pesnici da je umetnost područje igre, a igra referira na bezbrižno detinje doba i beskrajnu slobodu. U ovoj paradigmi, realnost se suprotstavlja snu, što i naša autorka čini, gde se realnost odnosi na surovu društvenu stvarnost, dok je san područje umetničke slobode. U sledećem koraku autorka usložnjava ovu binarnu opoziciju, jer se san suprotstavlja priči, mada su i san i priča fiktionalni, njihovi mehanizmi nisu istovetni, ali se mogu podudariti, ako poezija tematski koristi snove ili, kao u nadrealizmu, ako se mehanizam sna u asocijativnom povezivanju upotrebi kao pesnički postupak. Da je pitanje razgraničenja još složenije pokazuje kada se ukaže na „rub prostora za pisanje/sasvim malog formata”. Jer priča se vezuje za pripovedne žanrove, prozu i roman, dok je poezija mali žanr u čijoj je srži poetika, implicitna ili eksplicitna, ali uvek u poziciji moći, odnosno vidljivosti, dok je u prozi ona najčešće nevidljiva, a to znači skrivena. Poezija se naime bavi „ljepotom”, a ona je učinak označiteljske moći – zvuka jezika i poretka jezika – da generiše smisao. Reč je o „unutrašnjim dekoracijama”, u kojima „neobuhvat žuri” i u kojima se remeti sintagmatski lanac označitelja u rečima poput „god i roj” ili „ničija bjelost i nigdost”. Zato sa aspekta racionalnog pristupa jeziku, ili drugim rečima, sa aspekta humanističkog shvatanja jezika da je on uvek proziran, inertan medij koji jednoznačno

upućuje na vanjezičku realnost, ovaj pristup poeziji može se shvatiti kao „govorenje koještarija”.

Ova vrsta poezije odlikuje se i umetničkom samosvešću, zato u nizu pesama autorka na različite načine objašnjava svoj postupak. Ona ga je svesna te zato nailazimo na nizove autoreferencijalnih i autorefleksivnih stavova, često uobličjenih kao metafore. Njihov je status dvostruki: status eksplisitnog poetičkog stava koji razotkriva pesnički postupak (status metajezika ili jezika drugog stepena koji govori o jeziku prvog stepena), a istovremeno ti iskazi funkcionišu kao prvostepeni jezik. Među najkarakterističnijim su sledeći stihovi:

„Razvodnjavam jake misli;
rastočene po uglovima
magnetizmom sakupljam...”

Ono što bi funkcionisalo kao jasan, logičan iskaz rastaće se, a zatim se snagom pesme kao jezičke mašine (da parafraziram Vilijama Karlosa Vilijamasa) sakuplja, jer jezička mašina u poeziji dejstvuje kao magnetno polje koje raznorodne čestice oblikuje u manje ili više povezane/nepovezane jezičke poretke. Autorka govori o nužnosti pisanja, zatim o pisanju kao „nužnom zlu”; time pokazuje kako se jedna umetnička pozicija koju su zastupali modernisti 20. stoleća može iskazati pokazivanjem moći jezika da stvara značenje. Na koji način? U

tri uzastopna stiha koristi se isti koren reči, koji u kombinaciji sa drugim rečima ima drugo značenje (postupak koji su koristili i ruski kubofuturisti):

„I pisanje je nužda.
Kockanje sa nuždom.
I nužno zlo.”

Svaka od pesama naše autorke funkcioniše kao neka vrsta arspoetike. Kao primer mogu poslužiti i ovi stihovi:

„Pobjegne li riječ
U pjesmu,
oslobođena porijekla
i pijačnih deklaracija.”

Riječ iz funkcionalne komunikativne jezičke sredine svakodnevnog sporazumevanja („pijačna deklaracija”) biježi u pjesmu, gde se oslobađa utilitarnosti ili, kako to autorka kaže, oslobađa se svog „porijekla”, te zadobija apsolutni status, a taj status jamči aktiviranje njenog kreativnog potencijala. To aktiviranje počiva na još jednom eksplicitno izrečenom principu, koje je odlika poezije kao žanra, a posebno poezije jezičkog iskustva: princip sažimanja ili kako preneti optimalnu poetsku informaciju minimalnim jezičkim sredstvima koja obuhvataju kompleksno vizuelno aranžiranje pesme u strofe i

stihove kao veće jezičke jedinice, pa do onih manjih jedinica: sintagmi, reči, slogova i fonema.

Dubravka Đurić, *Pesničke strategije u zbirci *Personalni karusel: šizofrena zbirka**¹

1 Tekst je nastao u okviru projekta broj 178029.

STANKA RAĐENOVIĆ

Rodena je 25. januara 1977. na Cetinju. Diplomirala je na odsjeku za Srpski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Nikšiću.

Učesnik je brojnih festivala i pjesničkih susreta među kojima su: „Pjesnička riječ na izvoru Pive“, „Ratkovićeve večeri poezije“, „Trg pjesnika – Grad teatar Budva“, „Makarijevo slovo“, Međunarodni Beogradski festival poezije – „Trgni se! Poezija“, „Festival poezije mladih“ – Vrbas, „Prvi regionalni pjesnički susreti“ – Brčko itd. Takođe, dobitnik je priznanja i nagrada na festivalima poezije.

Objavila je tri pjesničke zbirke: „Nijemo govori ljubav (INTER NOS)” 1998. godine, „Pjesme” 2003. za koju je dobila nagradu „Spasoje Pajo Blagojević” i „Tajna polomljenih sitnica” 2012. godine. U oktobru 2017. iz štampe je izašla koautorska zbirka „Personalni karusel”. Zastupljena je u antologiji „Pjesnikinje Crne Gore 1975-2015” Jovanke Vukanić, prvoj ove vrste u Crnoj Gori.

Neke pjesme su joj prevedene na engleski, albanski i slovenački jezik i objavljujane u mariborskoj

reviji za kulturu i društvo „Dialogi”, zatim u crnogorskom časopisu za književnost, kulturu i društvena pitanja „Ars”, „Književnom zapisu”, u „Inflight” magazinu i drugim.

Radi kao organizator književnog programa u Narodnoj biblioteci Budve. Živi u Podgorici.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-736-26-2
COBISS.CG-ID 40503056